

JŪRATĒ DAUBARIENĒ
LITERATŪROS ANALIZĒ
STUDIJŪ DARBUOSE

2018

Jūratė Daubarienė

LITERATŪROS ANALIZĖ STUDIJŲ DARBUOSE

Kaunas, 2018

Autorius:

Jūratė Daubarienė, Kauno kolegija

Leidinį maketavo:

Gytis Baltrušaitis, Kauno kolegija

© Jūratė Daubarienė, 2018

© Kauno kolegija, 2018

ISBN 978-9955-27-550-3

TURINYS

ĮVADAS	4
1. SVARBIAUSIOS LITERATŪROS ANALIZĖS ĮŽVALGOS	6
1.1. Citavimas	9
1.2. Parafrazavimas	11
LITERATŪRA.....	17
PRIEDAS.....	19

ĮVADAS

Kaip ir kiekvienas studijų ir mokslo rašto darbas, šis leidinys prasideda nuo įvado, kurį sudaro pagrindinės keturios svarbiausios dalys: aktualumas, naujumas, tikslas, uždaviniai ir metodai. Šis leidinys atspindi studijų rašto darbų teorinę dalį (literatūros analizę). Jame rasite informacijos pateikimo studijų darbuose teorinį pagrindimą ir praktinius pavyzdžius. Visas tekstas, tai pat ir pavyzdžiai, siejami su literatūros apžvalgos ir teksto kūrimo ypatumais.

Neuniversitetinio aukštojo mokslo studijų programos dažniausiai orientuotos į praktinius aspektus, bet akademiniam kontekste rašto darbai yra labai svarbūs. Akademinis raštingumas – tai su tam tikros studijų programos temomis susijusios žinios, gebėjimai ir nuostatos (Žukauskienė, Erentaitė, 2011). Jau nuo pirmo kurso studentai žingsnelis po žingsnelio mokosi parengti baigiamąjį darbą, kaupdami studijuojamo dalyko praktines ir teorines žinias, rašydami įvairius savarankiškus darbus. Ne paslaptis, kad vieni darbai būna parengti puikiai, kiti atsainiau ir nesilaikant bendrųjų rašto darbų reikalavimų. Konsultuojant studentus, dažniausiai pastebimas studentų nepasitikėjimas, savotiška baimė, jog suradus šaltinius jie negebės tinkamai pateikti informaciją tekste, kad jame nebūtų plagiatas.

Apie rašto darbų rengimą yra parašyta daug rekomendacijų, metodinių priemonių. Išsamiau rašė užsienio ir Lietuvos mokslininkai Rienecker ir Jorgensen (2003), Žukauskienė ir Erentaitė (2011), Kardelis (2016), Šarlauskienė (2016). Daugelis užsienio mokslininkų (Villalón, Mateos, & Cuevas, 2015; Ekholm, Zumbunn & Conklin, 2015; Hyytinen, Löfström, & Lindblom-Ylänne, 2017) tyrinėjo akademinio raštingumo ugdymo galimybes ir svarbiausius aspektus akademinio rašymo kontekste.

Studijuojant reikia įvairių įgūdžių ir žinių, kurie vienas kitą papildo. Anot mokslininkų (Villalón ir kt. 2015) akademinio raštingumo įgūdžių formavimui svarbus yra dėstytojų vaidmuo, nes jie atlieka pagrindinį vaidmenį plėtojant ir keičiant studentų kompetencijas. Todėl labai svarbu, kaip dėstytojai įsivaizduoja rašymą. Mokslininkai Ekholm ir kt. (2015) mano, kad rašymas yra svarbus įgūdis, nepriklausomai nuo pasirinktos profesijos, todėl dėstytojams būtina atsižvelgti į grįžtamojo ryšio svarbą, nes tai suteiks išsamų supratimą apie tai, kaip studentai reaguoja į gaunamus atsiliepimus, taip pat apie tai, kaip šios reakcijos turės įtakos kitiems jų įsitikinimams ir elgesiui. Vieninga darbų rengimo ir vertinimo sistema, geranoriškas dėstytojų (darbo vadovų) dalyvavimas rengiant rašto darbus yra būtina gerų studijų rašto darbų rengimo sąlyga.

Hyytinen ir kt. (2017) atlikti tyrimai parodė, kad aukštojo mokslo institucijų studentai iš tikrųjų susiduria su sunkumais naudojant informaciją iš įvairių šaltinių, parafrazuojant, argumentuojant. Pavyzdžiui, studentai, argumentuodami, rėmėsi asmeniniais jausmais, o ne moksliniais straipsniais. Todėl rašant yra svarbios ne tik žinios, bet ir savęs vertinimas, apimantis

emocinius ir motyvuojančius įsitikinimus (Pajares, 2003). Villalón ir kt. (2015) nuomone, studentų rašymo samprata, tai yra, skirtingi suvokimo būdai ir požiūris į rašymą, yra dar vienas svarbus rašto darbų kokybės aspektas. Todėl pasitikėjimo savo gebėjimais ugdymas yra toks pat svarbus kaip ir akademinis raštingumas.

Atliekant literatūros apžvalgą, studentai skaito tam tikros studijuojamos srities literatūrą, mokslinius straipsnius ir tyrimų aprašymus, kuriuose naudojami kitų autorių tekstai, išvalgos, mintys. Kartais kitų autorių išsakytos mintys neteisingai persakomos, iškraipomos, ar net joms suteikiama kita prasmė. Būtina žinoti, kaip tinkamai atlikti literatūros analizę, kad nebūtų plagiatu. Remiantis Žukauskiene ir Erentaite (2011), Šarlauskiene (2016) plagijavimas gali būti ne tik svetimo darbo ar jo dalių pateikimas kaip savo, bet ir neteisingai cituojamas tekstas, šaltinių nuorodų neišmanymas, tai pat ir naudojamo teksto nesupratimas. Anot Žukauskienės ir Erentaitės (2011), skaitoma ir analizuojama literatūra turi būti suprantama. Jei darbo autorius nesupranta teksto, jis negali perteikti kokybiškos ir svarbios informacijos. Šiame kontekste kyla *probleminis klausimas* – kas lemia literatūros analizės teksto pilnavertiškumą ir kokybę, kokiais būdais galima aiškiai reikšti mintis ir kaip atrodo tokia vartoseną?

Tikslas – padėti studentams suprasti literatūros analizės ypatumus.

Darbo objektas – literatūros (teorinė) analizė.

Uždaviniai:

- Atskleisti svarbiausius literatūros analizės aspektus;
- Išanalizuoti informacijos pateikimo būdus ir jų vartoseną;
- Pateikti tokios vartosenos pavyzdžių.

Darbo metodai: mokslinės literatūros analizė.

Darbo struktūra: rašto darbą sudaro įvadas, vienas skyrius, išvados, literatūros sąrašas ir priedas

SVARBU: Šis leidinys yra kaip literatūros analizės pavyzdys, tačiau rengiamuose studijų rašto darbuose būtina taikyti konkrečios studijų programos metodinius nurodymus!

1. SVARBIAUSIOS LITERATŪROS ANALIZĖS ĮŽVALGOS

Šiame skyriuje apžvelgiama, ko siekiama teikiant studentams rašyti rašto darbą ir kokius pagrindinius dalykus reikėtų žinoti pradedant literatūros apžvalgą.

Studijuodami studentai didina savo žinių bagažą pasirinktoje studijų srityje, sužino pagrindines teorijas, žymiausius tos srities autorius, kas palengvina informacijos šaltinių paieškos procesą. Rašto darbais siekiama labiau suartinti su studijuojamu dalyku ir išmokyti tyrinėti (Rienecker, Jorgensen, 2003; Kardelis, 2016). Todėl labai svarbus studento gebėjimas yra pasirinkti tinkamus mokslinius šaltinius ir atlikti jų analizę.

Literatūros apžvalga, tai teorinis tyrimo metodas. Jos esmė, anot Žukauskienės ir Erentaitės (2011) yra ta, kad darbo autorius skaitydamas, analizuodamas, lygindamas, vertindamas ankstesnę tam tikros srities literatūrą, įvertina esamą padėtį, išspręsdamas tam tikrą problemą. Ši dalis suteikia tyrimui kontekstą ir parodo tyrimo svarbą. Literatūros analizės paskirtis yra metodologiškai pagrįsti tiriamąją analitinę dalį. Taigi empirinė dalis yra literatūros apžvalgos tęstinumas.

Anot Rienecker ir Jorgensen (2003), rašto darbas turi tris „atramas“: problemos formuluotė, teorija ir metodas, literatūra. Tie patys autoriai nurodo tris pagrindinius reikalavimus, reikalingus geram darbui: tinkama *argumentacija*, *esmės* laikymasis ir naudojamos *literatūros* vertinimas. Todėl rašančiajam svarbu įsigilinti ir kritiškai mąstyti skaitant kitų autorių darbus.

Žukauskienės ir Erentaitės (2011) nuomone, tinkamiausia strategija yra literatūros analize pagrįsti atliekamo tyrimo klausimo aktualumą, kad jis tikrai vertas empirinio tyrimo ir padės išspręsti problemą. Rašto darbe autorius turi pasakyti *kas bus daroma, kodėl ir kaip*, tai pat laikytis tam tikro atskirų dalių santykio (skyriaus pabaiga turi sąsajas su kito pradžia). Atsitiktinai pateikta informacija rodo, kad darbo autorius nesupranta rašomo teksto, nėra įsigilinęs į temą. Jei nėra aiškios informacijos pateikimo sekos, sunku apibendrinti ir darant išvadas (Rienecker, Jorgensen, 2003; Žukauskienė, Erentaitė, 2011; Šarlauskienė, 2016).

Vienas iš svarbiausių teksto autoriaus uždavinių yra, cituojant tinkamus autorius, parodyti kaip skirtingos idėjos, įvairių autorių teorijos yra susijusios, paaiškina ir papildo viena kitą, bei kur prieštarauja (Rienecker, Jorgensen, 2003; Žukauskienė, Erentaitė, 2011; Blauzdys, Vilkas, 2013; Kardelis, 2016). Anot autorių, visas rašto darbas yra daromų išvadų ir autorių nuomonių vienas argumentas. Blauzdys ir Vilkas (2013, p. 22) pataria apžvelgti, kokie mokslininkai šią problemą jau tyrinėjo, vengti nereikalingų aprašinėjimų, ilgų išvedžiojimų, daugiau laiko skirti lyginamajai problemos analizei, išskiriant esminius dalykus ir pritaikant jau turimas žinias.

Vienas aktualiausių studentams literatūros vartosenos aspektų – informacijos pateikimo būdai rašto darbuose. Šarlauskienė (2016) nurodo, kad aprašomą literatūrą galima pateikti keliais būdais:

- Autorius, kurio mintimis remiamasi, minimas sakinyje, pavyzdys:
Kaip teigia Drucker (2009, p. 119), „gebančių visada teisingai įvertinti žmones ir jų gebėjimus apskritai nėra“.
- Pateikiamos autoriaus mintys (tekstas) ir sakinio pabaigoje skliausteliuose nurodoma jo pavardė ir leidinio metai, pavyzdys:
„Literatūros analizės ir kritinio vertinimo įgūdžiai studentams yra labai svarbūs“ (Žukauskienė, Erentaitė 2011).

Literatūros apžvalgos tekstas visada turi remtis kitais autoriais ir šaltiniais. Tinkamai pateiktos nuorodos parodo, kad darbo autorius skaitė ir suprato svetimą tekstą, savo darbe teisingai naudoja kitų autorių mintis. Išsamias taisykles, kaip pateikti šaltinių nuorodas tekste, galima rasti leidinyje „Literatūros naudojimas studijų ir mokslo darbuose“ (Šarlauskienė, 2016). Svarbu, kad minimas šaltinis iš karto būtų įtraukiamas į naudotos literatūros sąrašą, nes vėliau gali ilgai užtrukti ieškant šaltinio aprašo.

Tekste visada būtina aiškiai atskirti kitų autorių mintis nuo savų komentarų ir tam vartojamos įvairios frazės (žr.1 lentelė).

1 lentelė. Vidinė teksto kalba (sudaryta autorės pagal Rienecker, Jorgensen, 2003; Žukauskienė, Erentaitė 2011; Blauzdys, Vilkas, 2013; Šarlauskienė, 2016)

<i>Frazių naudojimo paskirtis</i>	<i>Frazių pavyzdžiai</i>
Teorija ir metodas pristatomi darbo pradžioje	<i>Būtent ši, kiek pakeitusi formą sąvoka darbe bus taikoma...; norint geriau suprasti reiškinį x, vertėtų pabrėžti teorijos 1 aspektą a, kadangi...; vėliau bus parodyta, kad...;</i>
Siejimas jungiamaisiais žodžiais, rodančiais ryšį	<i>bet; todėl; toliau; be to; priešingai nei galima daryti išvadą...; ...kad pabaigoje...;</i>
Žymėjimas rodantis vietą tekste	<i>tolesnės analizės tikslas...; tada bus tyrinėjama...; remiamasi tuo, kad...;</i>
Teksto nuorodos	<i>kaip minėta 7 psl.; taip pat žr. pavyzdį a...;</i>
Cituojama literatūra	<i>Anot S,...; pasak X,...;(Y,1998); Z pabrėžia...; X nurodo...; M pastebi...; N pateikia...; V rašo...; B atrado...; K argumentuoja...; L mano...; Pastaba: Anot vartojamas, kai pasakomi kieno nors žodžiai ir jiems pritariama, pasak – kai tik atpasakojami kieno nors žodžiai (Kalbos konsultacijos, 2003)</i>

Paaiškinimai, papildymai	<i>jog..., būtent...; pvz.: taip pat; kitaip tariant.</i>
Stilistika	<i>knygoje rašoma, kad...; buvo atliktas... ; apibendrinus tyrimo rezultatus buvo nustatyta...; atlikus tyrimą paaiškėjo...; numatant tyrimo metodologiją...; išsamiau ištyrus šią problemą išryškėjo...; šio autoriaus atlikti tyrimai nusipelnė palankaus įvertinimo...; darbo tiriamuoju aspektu šią mintį galima pritaikyti tam ir tam...;</i>
Autoriai ir tyrimai pateikiami remiantis tam tikra logine seka, nuomonės gretinamos, ieškoma sąsajų ir prieštaravimų, siekiama ne tik pristatyti, bet ir įvertinti aptariamų tyrimų rezultatus ir išvadas	<i>Dauguma šioje srityje tyrimus atlikusių mokslininkų sutaria, kad(Villon ir kt. 2011; Merley ir Saten (2016), tačiau aiškinantis priežastingumo ryšius, tyrėjų nuomonės išsiskiria. Merley ir Saten (2016) mano, kad X yra Y yra pasekmė, o Villon ir kt. (2011), laikosi nuomonės, kad tiek X, tiek Y yra veikiami trečiojo faktoriaus Z. Vertinant šias dvi nuomones svarbu tai, kad Merley ir Saten (2016) ir Villon ir kt. (2011) atlikti tyrimai turi metodologinių apribojimų.</i>
Citatos komentavimas	<i>autorės mintys leidžia teigti, kad ...; komentuojant šį teiginį, galima pasakyti, kad..., apibendrinant autorių mintis galima spręsti, kad..., pateikti aktyviųjų mokymo metodų požymiai leidžia teigti, kad...</i>
Įvairios frazės pateikti autorių nuomonei	<i>mokslininko požiūriu...; kaip teigia...; kaip tvirtina...; apibendrinus...; pagal...;</i>
Analizė	<i>išsakytą mintį galima suskaidyti į šias sudedamąsias dalis...;</i>
Interpretacija	<i>tai kas parašyta, galima suprasti šitaip:...;</i>
Pasinaudoti	<i>darbo tiriamuoju aspektu šią mintį galima pritaikyti tam ir tam...;</i>
Vartoti veiksmožodžius	<i>teigia, rašo, mini.</i>
Patvirtinti arba iliustruoti	<i>literatūroje nepavyko aptikti minties, kad...; darbe bus vartojama sąvoka x, pasitelkiama iš knygos y...; tačiau tokiu ir tokiu aspektu iki šiol – kiek žinoma – netaikyta, kas leistų pažvelgti į tiriamą klausimą iš tokios ir tokios perspektyvos...;</i>
Argumentuoti	<i>Todėl...; tai lemia, kad...; norint parodyti, kad...; išvada būtų...; dėl šios priežasties...; priešingai nei...; nes...; taigi...; tad...; būtent...; tam, kad...; kadangi...; vadinasi...; iš to išplaukia, kad...;</i>
Lyginti	<i>Priešingai, nei minėtas autorius, X pateikia (aprašo, įveda, apibūdina, charakterizuoja) dvi dimensijas...(2003)</i>
Teorijų ir metodų vertinimas bei kritika	<i>(prieš analizę) darbui pasirinktas metodas x, tik ne pirmine forma, o modifikuotas su Y, kadangi metodas x pasirodė nesąs pakankamas darbo medžiagai analizuoti dėl šių priežasčių... (po analizės) išanalizavus medžiagą a, tenka išreikšti keletą pastabų darbe naudoto metodo atžvilgiu... lyginant anksčiau aptartas metodų klasifikacijas galima pastebėti, kad jos iš esmės išreiškia...;</i>

Lentelėje pateiktos frazės padeda suformuluoti sakinius tekste, kūrybiškai perteikiant kitų autorių mintis tekste. Todėl reikia žinoti, kokį vaidmenį sakinyje jos turi atlikti. Jei tekste nepateikiamos nuorodos, mintis yra priskiriama darbo autoriui. Informaciją iš šaltinių galima naudoti keliais būdais, tai *cituoti* arba *išanalizuoti, perfrazuoti* ir *apibendrinti* (Šarlauskienė, 2016).

Apibendrinant autorių mintis, galima spręsti, kad literatūros apžvalga yra tyrimo metodas, kurio tekste analizuojama, lyginama, kritiškai vertinama ir apibendrinama tam tikra, problemos sprendimui reikalinga informacija. Tai įvadas į empirinį tyrimą. Svarbu teisingai suformuluoti probleminį klausimą, tuomet bus aišku ką tyrinėti ir vertinti. Pasitelkiant įvairias frazes, tekste atskiriamos kitų autorių mintys nuo darbo autoriaus. Informacija tekste gali būti pateikiama keliais būdais, cituojant arba perfrazuojant ir apibendrinant.

1.1. Citavimas

Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, yra keli būdai rašytinės informacijos pateikimui tekste, todėl šiame poskyryje apžvelgiamos citavimo galimybės. Knygoje „Dabartinis lietuvių kalbos žodynas“ *citatos* sąvoka yra apibrėžta kaip: „*tikslī vieno teksto ištrauka, kitame tekste* (2012, p.100). Taigi, cituojant kitų autorių mintis, tekste informacija pateikiama pažodžiui, taip kaip originaliame tekste.

Daugelio autorių (Rienecker, Jorgensen, 2003; Blauzdys, Vilkas, 2013; Kardelis, 2016 ir kt.) nuomonės citavimo klausimais sutampa, todėl galima teigti, kad citatos naudojamos tuomet, kai originali mintis yra ypač svarbi, neįmanoma jos perteikti savais žodžiais ir neabejotinai, susijusi su tekstu (analizuojama tema).

Citatos gali būti įvairios: pastraipa, vienas teiginys, sakiny, ar jo dalis. Citatą tekste reikia išskirti ir labai aiškiai nurodyti, iš kur ji paimta. Trumpos citatos visada rašomos kabutėse, gali būti kitoks šriftas (pvz., pasvirasis). Citatos negali būti tiesiog „padėtos“ tekste, jas reikia aptarti ir įvertinti.

Kaip citatas pateikti tekste priklauso ir nuo darbo autoriaus kūrybiškumo, įgūdžių, jo rašto kalbos. Pateikiami galimi pavyzdžiai:

Blauzdys, Vilkas, (2013, p. 58), kalbėdami apie citatų naudojimą rašto darbe, pastebi, kad „*citatos neturi užimti daug vietos. Jeigu citata ilgesnė, nei pusės puslapio, skaitytojas gali nesuprasti, kokia yra pagrindinė mintis*“. Darbo tiriamuoju aspektu šią mintį galima pritaikyti teksto paprastumo ir aiškumo kontekste.

Ramonaitė (2001, p. 15) rašo, kad „*citatų atpasakoti, perskaityti nereikia. Jas reikia interpretuoti, jomis grįsti savo mintis, remtis svarstant savo problemas arba, jei reikia polemizuoti*“. Pastarasis teiginys atskleidžia, kad rašomas tekstas neturi būti tiesiog kitų tekstų

sąvadas, atsitiktinai surinktų ir „tinkančių pagal temą“. Informaciją reikia pateikti kūrybiškai, kritiškai vertinant.

Kalbant apie ilgas citatas, įvairūs autoriai (Rienecker, Jorgensen, 2003; Blauzdys, Vilkas, 2013; Kardelis, 2016 ir kt.) pabrėžia, kad būtina įsitikinti, ar tai tikrai svarbi informacija, kurią reikia pateikti žodis žodin. Ilgos citatos pateikiamos iš naujos eilutės (praleidžiant vieną eilutę), toliau nuo krašto:

Kaip rašto darbe galima vartoti citatas? Kiek gi reikėtų pateikti citatų, kad tekstas būtų pilnavertis ir kokybiškas? Anot Rienecker ir Jorgenseno (2003), *kiek cituoti priklauso ir nuo darbo pobūdžio. Tekstų analizuojamiems darbams, interviu analizėms, tekstų reikia kaip tam tikros dokumentacijos, patvirtinimo, todėl čia jų gali būti ir keletas viename puslapyje, o štai kitų tipų darbuose, kuriuose citatos naudojamos kaip iliustracijos, paprastai taikytina tokia „auksinė taisyklė“, viename puslapyje ne daugiau kaip viena citata, kuri ne ilgesnė kaip 6-7 eilučių* (2003, p. 148).

Pastarasis teiginys atskleidžia, kad esant skirtingiems kontekstams, citavimo strategija skiriasi, bet svarbu neperkrauti teksto nereikalinga (ne į temą) informacija.

Įvairūs autoriai (Rienecker, Jorgensen 2003; Blauzdys, Vilkas 2013; Kardelis 2016) siūlo, ilgesnes citatas rašyti trumpinant, tai yra praleidžiant kai kurias citatos vietas ir pateikiant tik esmę, kuri aktuali jūsų darbui. Tuomet praleistos citatos vietos turi būti pateikiamos atitinkamais ženklais (...) arba <...>, pavyzdžiui:

Rašto darbo kalba yra vienas iš svarbesnių raštingumo aspektų, Rienecker ir Jorgensen (2003) teigia, kad *„nors ir pasitaiko sudėtingų, abstrakčių temų <...>, bet reikėtų ypač stengtis pateikti sunkią medžiagą kuo aiškiau ir suprantamiau* (p. 247). Komentuojant šį teiginį, galima pasakyti, kad kartais kitų autorių darbuose moksliniai terminai būna sudėtingi ir abstraktūs, tekstai ištempiti ir sunkiai skaitomi, tad darbo autorius, gali esminę informaciją parašyti savo žodžiais ir formuluotėmis (praleistas tekstas sakinio viduryje).

Praleista citatos pradžia:

Rienecker ir Jorgensen (2003) teigia, jog *„(...) skaitytojas, neturi nei minutės abejoti, kur kalbate jūs, o kur – jūsų naudojamos literatūros autoriai. Jau geriau patuščiažodžiauti, pasakant, kad tai jūsų darbo mintis, nei palikti abejotinos autorystės vietų“* (p. 157).

Reikia pasirinkti tik tas citatas, kurios yra esminės pasirinktai temai, pacituoti tik keletą vietų, o visa kitą informaciją parafrazuoti, perteikti savais žodžiais, savu stiliumi, tik neiškreipiant esmės (Rienecker, Jorgensen 2003; Vilkas, Blauzdys 2013; Kardelis, 2016).

Apibendrinant galima teigti, jog norint cituoti kito autoriaus mintis, reikia įsitikinti, kad informacija tikrai labai svarbi ir tekstą būtina rašyti pažodžiui. Citatas reikia aptarti ar pritaikyti, negalima tiesiog „numesti“ tekste. Citatos gali būti trumpos, ilgos ir sutrumpintos, kai pateikiama tik minties esmė.

1.2. Parafrazavimas

Kadangi atskleistos citavimo galimybės, šiame poskyryje apžvelgiamas kitas informacijos pateikimo būdas. Pastebėta, kad autoriai nurodydami informacijos pateikimo tekste būdus, mini nevienodas sąvokas „*perfrazavimas*“ ir „*parafrazavimas*“, kurių samprata panaši. „*Dabartinės lietuvių kalbos žodyne*“ pateikta sąvoka „parafrazė“, todėl šiame leidinyje vartojamas būtent šis terminas.

Parafrazė – „lit. Svetimų tekstų, minčių perteikimas, atpasakojimas savais žodžiais“ (D.l.k.ž, 2012, p. 100). Kaip teigia Žukauskienė ir Erentaitė (2011), *parafrazavimas* yra vienas iš svarbiausių informacijos perteikimo elementų. Kletzien (2009) nuomone, *parafrazavimas* – tai strategija, kurioje pabrėžiamas supratimas. Anot autorės, teksto kalbos pateikimas rašto darbe atskleidžia studento supratimą ir gebėjimą susieti turimas žinias su analizuojamomis. Taigi, rasti informaciją, kuri atrodo „susijusi su tema“, dar nereiškia jog ji tinkama, reikia skaityti, įsigilinti į teksto turinį ir suvokti pagrindinę mintį.

Kas tai yra *supratimas*? (suprasti) – tai pagauti prasmę, esmę, išmanyti, suvokti (D.l.k.ž., 2012, p. 770). Hagaman, Casey, & Reid (2016) pataria parafrazuojant, naudoti **4P** strategiją:

- **Pagalvoti**, prieš perskaitant,
- **Perskaityti** pastraipą,
- **Paklausti** savęs: „apie ką buvo ši pastraipa?“
- **Perteikti** ją savais žodžiais.

Mokslininkai (Kletzien, 2009; Hagaman ir kt. 2016) atrado, jog supratimas *ką perskaitei* yra labai svarbus įgūdis, o porą kartų garsiai perskaičius pastraipą geriau įsimenamas turinys ir atsiskleidžia jo esmė. Tie patys mokslininkai ragina parafrazuojant naudoti savo žodžius ir formuluotes. Taigi, parafrazuojant teksto mintį galima perteikti paprasčiau ir suprantamiau, nei tai padarė teksto autorius.

Pagal Bloom'o (1956, cit. iš Armstrong, 2018) taksonomiją, supratimas priklauso žemesnio lygio mąstymui nei analizė, sintezė ir vertinimas, tačiau daugelis mokslininkų (Ennis, 2010; Aiškinytė – Degesienė, 2016; ir kt.) prieštarauja šiai teorijai. Jie teigia, kad *supratimas* yra aukštesnio lygio mąstymas, kurio negalima tapatinti su kritiniu mąstymu, nes čia „persipina kritinis ir kūrybinis mąstymas“. Nesuprasdamas skaitomo teksto, darbo autorius negali persakyti kito autoriaus minčių savais žodžiais, vertinti ir analizuoti, kūrybiškai interpretuoti. Todėl

supratimas – tai gebėjimas, sietinas su intelektualiais gebėjimais ir įgūdžiais, esminis jo požymis – ankstesnės (turimos) ir naujos, suprastos informacijos pateikimas žodine ar rašytine forma. Taigi, ***parafrazavimas*** – nėra tik kito autoriaus teksto sutrumpinimas, arba perpasakojimas savais žodžiais, tai reikiamos, suvoktos (tiriamam darbui aktualios) informacijos pateikimas tekste.

Kaip jau minėta anksčiau, teksto rašymas yra menas, tai kūryba priklausanti nuo darbo autoriaus įgūdžių ir gebėjimų, todėl nėra konkrečių pavyzdžių, kaip tai atlikti. Galima būtų tik išskirti keletą teksto kalbos parafrazuojant galimybių, pateikiant pavyzdžius.

Parafrazuojant galima įterpti citatų, patvirtinančių arba iliustruojančių, kalbančio autoriaus žodžius:

Rašant darbus daugelis autorių rekomenduoja vartoti metakalbą, kas tai yra? Ir kodėl ji gali būti naudinga? Rienecker ir Jorgenseno, (2003), žodžiais tariant „*metakalba (metakomunikacija) – svarbus mokslinės kalbos bruožas*“. Anot tų pačių autorių, metakalba įtvirtina darbe pateikiamą informaciją, skaitytojo, mokslo ir paties rašomo teksto atžvilgiu. Todėl galima teigti, kad metakalba yra labai svarbi literatūros apžvalgai, nes tokiu būdu studentas pasako darbo skaitytojui, kieno tai mintys, kaip tai susieta su mokslu, kokios naudojamos teorijos ir metodai.

Tekstą galima rašyti nuosekliai, vertinant ir apibendrinant įvairių autorių mintis:

Kaip rašto darbų kontekste aiškinama probleminio klausimo svarba? Anot daugelio autorių (Rienecker ir Jorgensen, 2003; Blauzdys, Vilkas, 2013; Kardelis, 2016 ir kt.) nesunku pastebėti, kad jei probleminis klausimas yra teisingai suformuluotas, rašto darbo turinys dažniausiai būna kokybiškas ir pilnavertis. Kryptį ieškant sprendimo lemia sąvokos, kurios pasitelkiamos formuluojant problemą. Kardelis (2016) pabrėžia, kad su temos pasirinkimu ir probleminio klausimo iškėlimu literatūros analizė glaudžiai susijusi, ji kaip tik ir paryškina pasirinktos problemos svarbą, jos ištyrimo lygį. Autorių mintys leidžia teigti, kad pirmas žingsnis, pradėdant rašto darbą, turi būti probleminio klausimo iškėlimas, tuomet ir bus aišku, kas bus tirama ir įvertinama, kokių informacijos šaltinių reikia ieškoti.

Tekstą galima pateikti įvairiai ir argumentuoti, kodėl remtasi konkrečiu autoriumi, pavyzdžiui:

Tam tikrus teorinės analizės būdus, informacijos pateikimo tekste aspektu, pateikia Kardelis (2016). Šis skirstymas yra svarbus tuo, kad jame pateikiami ne tik literatūros analizės būdai, bet ir akcentuojami skirtumai tarp citavimo ir parafrazavimo, pateikiant konkrečius pavyzdžius.

Tekste, analizuojant konkrečią temą, galima remtis įvairių autorių nuomone:

Žydžiūnaitė (2015) pastebi, jog nesvarbu, kokia pasirenkama tema, ji turi būti išsamiai išnagrinėta ir pateikta originaliai. Ramonaitės (2001) nuomone, svarbu yra įsijausti į nagrinėjamą

informaciją. Tekstas turi būti lengvai skaitomas, suprantamas, aiškus ir taisyklingas (Rienecker ir Jorgensen, 2003). Taigi, galima daryti išvadą, kad kūrybiškumas, supratimas apie ką rašoma, paprastas savitas stilius ir originalus temos matymas gali įtakoti rašto darbo kokybę ir pilnavertiškumą.

Darbe galima cituoti daugiau autorių, aptariant jų nuostatas ir argumentus:

Hyytinen, Löfström, & Lindblom-Ylänne, (2017) atrado, kad didelė dalimi kokybiškas informacijos pateikimas tekste priklauso nuo studentų rašymo sampratos, informacijos suvokimo būdų ir požiūrio į rašymą. Mokslininkų teigimu, studentų įsitikinimai apie rašymą turi įtakos jų rašomų tekstų kokybei. Todėl tai gali būti dar vienas kriterijus, įtakojantis studentų darbo rezultatus. Tokią tendenciją yra pastebėję ir kiti tyrėjai (Mateos & Solé, 2009; Villalón ir kt., 2015).

Prieštaravimas:

Mokslininkai (Kletzien 2009; Hagaman, Casey, & Reid 2016), prieštarauja Pajare (1997) teorijai, kad pagrindinis vaidmuo, lavinant gabumus, tenka pamatiniam žinių lygiui, įgytam vaikystėje, anot mokslininkų, mokymosi procesui ir atminčiai žymiai didesnę reikšmę turi patirtis tam tikroje srityje, negu, pavyzdžiui, intelektas. Todėl galima daryti prielaidą, kad nuolatinė praktika, atliekant savarankiškus studijų darbus, padėtų išspręsti nekokybiškų rašto darbų problemą.

Išskiriamos kelios analizei reikalingos dalys:

Kalbant apie sunkumus atliekant rašto darbus, išskyla du aspektai, tai darbo autoriaus ambicijos teksto atžvilgiu ir rašančiojo neigiamas požiūris apskritai į rašymo procesą (Rienecker, Jorgensen, 2003), autoriai ragina nelaukti, kol problema peraugs į nepasitikėjimą savimi, taigi į jausmų sritį. Išsakytą mintį galima suskaidyti į šias dalis: studentų pasitikėjimo ugdymą ir rašymo įgūdžių formavimą.

Ištyrus problemą, galimi pastebėjimai:

Išsamiau ištyrus šią problemą, paaiškėjo, jog konkrečių nurodymų, kaip pateikti informaciją tekste, yra labai nedaug, bet jais galima remtis. Taigi, problema visai ne ta, kad šioms studijoms būtų skiriama nepakankamai dėmesio. Problema ta, kad skiriasi studentų motyvacijos. Pastebima pasitikėjimo stoka, žema savivertė, kurios formavimuisi turi įtakos ir išoriniai veiksniai, tokie kaip šeima, draugai, dėstytojai, tai yra grįžtamasis ryšys (komentarai ir nuomonės). Todėl šiame kontekste reikėtų išsamesnės analizės.

Nuosekli analizė:

Parafrazavimo strategijoje pabrėžiamas *supratimas*, todėl šiame skyriuje apžvelgti mąstymo ypatumai. Plačiaja prasme mąstymas – visa tai ką ir kaip žmogus suvokia, galvoja. Analizuojant įvairias mąstymo teorijas, akademiniam kontekste, išskiriami trys mąstymo gebėjimai: kūrybinis, kritiškas ir loginis.

Kūrybiškas – tai nestandartinis mąstymas, kuriam būdingas netikėtų sprendimų priėmimas, neįprastų galimybių atradimas, netradicinių idėjų generavimas, įvairių požiūrių ir alternatyvų pasirinkimas ir pan. (Obrazcovas, 2012; Barevičiūtė, 2014 ir kt.). Forst (2014) mano, kad visos mąstymo formos gali būti kūrybiškos, jei pasiekiamas kūrybiškas rezultatas. Anot autorių, naujos žinios, įgūdžiai ir patirtys irgi padeda ugdyti kūrybiškumą. Knygoje rašoma, kad *kūrybingas* – turintis kūrybos gabumų, polinkių; *kūrybiškumas* - *tai kas sukurta*; (*Dabartinis lietuvių kalbos žodynas, 2012, p. 345*) Tuo tarpu žodžio „mąstymas“ reikšmė – galvoti, protauti ir tai susiję su kalba (D.l.k.ž, p. 385); Kadangi kalba gali būti žodinė ir rašytinė, galima teigti, jog skaitant, rašant, kalbant ugdomas kūrybiškumas, kurio tikslas originalus netradicinis požiūris į aplinką.

Verta pastebėti, jog žodis „kritika“ – nagrinėjimas, vertinimas, o ypač trūkumų išskėlimas; o žodis „kritiškas“ reikšmė – tai, susiję su kritika vertinimai, galvotumas; (D.l.k. žodynas, 2012, p. 336). Todėl galima daryti prielaidą, jog kritiškas - absoliučiai visos žmogų supančios aplinkos nagrinėjimas, vertinimas, trūkumų išskėlimas, mąstant. Tad kritiškai mąstyti gali kiekvienas individas. Analizuojant kritinio mąstymo svarbą teksto rašymo menui, pastebėtos autorių interpretacijos sąvokų atžvilgiu, kurios skirtingais kontekstais atspindi panašų turinį. Ennio (2010) nuomone, kritinis mąstymas – „priimtinas apgalvotas mąstymas, nukreiptas apsispręsti, kuo tikėti arba ką daryti“. Taigi, ne visi mokslininkų atlikti tyrimai yra „naudingi“, ne visa informacija yra „teisinga“ todėl darbo autorius turi kritiškai vertinti, pasirinkti ir argumentuoti. Kritinis mąstymas tai pat gali įveikti išankstines nuostatas ir įsitikinimus.

Remiantis Browne & Keeley (2007, p. 2-3), kritinį mąstymą galima apibūdinti ir kaip mokėjimą paklausti, nes klausimas parodo, kad reikia pastangų giliau suprasti ar vertinti tai, kas pasakyta ar parašyta. Logiškai mąstant jau nuo vaikystės žmogus susipažįsta su jį supančia aplinka nuolatos klausinėdamas. Todėl galima teigti, kad užduoti „gerą“ klausimą, yra sėkmės laidas, kurį lydi ieškojimų procesas, nes kiekvienam atsakymui į klausimą reikia konkrečių žinių. Tad *supratimas* ir padeda suvokti, kokių gi konkrečių žinių reikia atsakymui.

Loginis – lietuvių kalboje reiškia taisyklingą mąstymą, samprotavimą (D.l.k. žodynas, 2012, p. 374). Aiškinytė – Degesienė (2016) loginio mąstymo sampratą aiškina kaip asmens gebėjimą kritiškai ir kūrybiškai interpretuoti mus supantį pasaulį, autorės nuomone, tai savotiška refleksija. Logika atskleidžia ir paryškina reiškinių interpretacijos galimybes, išryškina argumentaciją (Aiškinytė – Degesienė, Degėsys, 2004). Anot autorių, logika apima mąstymo formą,

bet ne turinį. Apibrėžimai, sukurti remiantis logika, padeda suprasti ir toleruoti kitų nuomones, komunikuoti. Taigi, kūrybiškumas, kritiškumas ir logika rašto darbe turi persipinti, tai mąstymo elementai. Todėl kritiškai ir kūrybiškai mąstant ieškant informacijos, argumentuojant, loginis mąstymas padeda sudėlioti informaciją tekste tam tikra tvarka. Taigi, **supratimą tai pat galima apibūdinti kaip žinių, gebėjimų ir patirties sąsajų, originalią išraišką, kuri atskleidžiama per rašto kalbą, sukuriant netradicinį rezultatą.**

Parafrazuojant kitaip nei pažodžiui cituojant kitų autorių mintis, darbo autorius „priverčiamas“ mąstyti, kitaip tariant, suprasti ir tekste pateikti informaciją, sukuriant esmei naują vertę. Taigi, parafrazavimas yra vienas svarbiausių informacijos perteikimo tekste instrumentų, jį reikia gerai įvaldyti. Įvaldžius reikalingus gebėjimus, parafrazuojant atsiranda gebėjimas išvelgti svarbiausias teksto sąvokas, idėjas ar mintis, matant jų tarpusavio ryšius ir jų loginę seką. *Supratimas* literatūros analizės procese yra būdas praplėsti žinias, jį galima apibūdinti kaip mąstymo procesą, kurio metu atsiranda turimų žinių sąsajos su naujomis, atmetama nenaudinga konkrečiai temai informacija, o esminė informacija kritiškai vertinama ir, logiškai struktūruojant, kūrybiškai pateikiama tekste. „Rašymas yra atradimų procesas, kartais mes nežinome, ką žinome, jūs tai žinote, bet nesuvokiate, kaip tai susiję“ (Warker, 1917).

Apibendrinant galima teigti, kad parafrazavimas yra vienas iš svarbiausių informacijos perteikimo būdų. Literatūros apžvalga yra kūrybinis procesas, kuriame darbo autorius komunikuoja su skaitytoju, kritiškai vertina, interpretuoja, susieja jau turimas žinias su analizuojamomis, logiškai sudėlioja. Aiškiai ir suprantamai mintis galima perteikti tik suprantant savo ir kito autoriaus tekstą ir suvokiant, kokia esminė informacija, idėja ar mintis reikalinga (tiriamajam) rašto darbui. Tinkamai naudojant informacijos šaltinius, pateikiant nuorodas, literatūros analizė bus pilnavertė ir kokybiška.

IŠVADOS

1. Atlikta literatūros apžvalga atskleidė, kad darbo autoriaus tekstas – tai naujas kūrinys sudarytas iš kitų autorių minčių, jas vertinant, argumentuojant ir darant išvadas. Tvaringos nuorodos parodo darbo autoriaus kompetencijas ir studijuojamo dalyko žinių išmanymą.
2. Svarbiausi literatūros vartosenos tekste būdai yra citavimas ir parafrazavimas. Vartojant kitų autorių tekstus, svarbus originalus temos matymas. Kūrybiškumas ir kritinis mąstymas turi įtakos formuluojant klausimus ir atsakymus, kuriuose atsispindi aukštesnis supratimas, sąvokų suvokimas, neįprasta žinių struktūra. Rašymo menui svarbus pasitikėjimas, reikalingų įgūdžių ugdymas ir nuolatinė praktika.

LITERATŪRA

1. Ambrazas, V. (2008). *Lietuvių kalbos enciklopedija* (2-asis patiksl. ir papild. leid. ed.). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
2. American Psychiatric Association, (APA). (2018). Research and Citation Resources [žiūrėta 2018-05-22]. Prieiga per internetą: <https://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/1/>.
3. Armstrong P. (2018). Bloom's Taxonomy [žiūrėta 2018-06-28]. Prieiga per internetą: <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/blooms-taxonomy/#1956>
4. Barevičiūtė, J. (2014). Pagrindiniai kūrybiškumo ir kūrybingumo aspektai šiuolaikiniuose humanitariniuose bei socialiniuose moksluose [The aspects of creativity and creativeness in contemporary humanities and social sciences]. *Filosofija. Sociologija*, 25(1), 19-28 [žiūrėta 2018-07-08]. Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=131515>
5. Bassham, G. (2011). *Critical thinking: A student's introduction* [žiūrėta 2018-07-08]. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/uzBRW1>
6. Browne, M. N., & Keeley, S. M. (2007). *Asking the right questions: A guide to critical thinking*. Pearson Education [žiūrėta 2018-07-09]. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/WYmNxG>
7. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (7-as patais. ir papild. leid. ed.). (2012). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
8. Duijnhouwer, H., Prins, J., & Stokking, M. (2010). Progress feedback effects on students' writing mastery goal, self-efficacy beliefs, and performance. *Educational Research and Evaluation*, 16(1), 53–74. <https://doi.org/10.1080/13803611003711393>.
9. Ekholm, E., Zumbunn, S., & Conklin, S. (2015). The relation of college student self-efficacy toward writing and writing self-regulation aptitude: writing feedback perceptions as a mediating variable. *Teaching in Higher Education*, 20(2), 197–207. <https://doi.org/10.1080/13562517.2014.974026>.
10. Forsth, Leif Runar. (2014). *Naujas praktinis mąstymas: Sisteminis ir kūrybiškas problemų sprendimas*. Vilnius: Eugrimas.
11. Hagaman, J. L., Casey, K. J., & Reid, R. (2016). Paraphrasing Strategy Instruction for Struggling Readers. *Preventing School Failure*, 60(1), 43-52. doi:10.1080/1045988X.2014.966802.
12. Heikkilä, A., Lonka, K., Nieminen, J., & Niemivirta, M. (2012). Relations between teacher students' approaches to learning, cognitive and attributional strategies, well-being, and study success. *Higher Education* (00181560), 64(4), 455-471. doi:10.1007/s10734-012-9504-9.
13. Hyytinen, H., Löfström, E., & Lindblom-Ylänne, S. (2017). Challenges in Argumentation and Paraphrasing Among Beginning Students in Educational Sciences. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 61(4), 411–429. <https://doi.org/10.1080/00313831.2016.1147072>.

14. *Kalbos konsultacijos*. (2003). Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
15. Kletzien, S. B. (2009). Paraphrasing: An Effective Comprehension Strategy. *Reading Teacher*, 63(1), 73-77.
16. Pajares, F., & Valiante, G. (1997). Influence of Self-Efficacy on Elementary Students' Writing. *The Journal of Educational Research*, 90(6), 353–360. <https://doi.org/10.1080/00220671.1997.10544593>.
17. Pajares, F., (2003). Self-efficacy beliefs, motivation, and achievement in writing: a review of the literature. (2003). *Reading & Writing Quarterly*, 19(2), 139–158. <https://doi.org/10.1080/10573560308222>.
18. Ramonaitė, V. (2001). *Kursinis darbas: Metodikos rekomendacijos filologams*. Šiauliai: K. J. Vasiliausko įmonė.
19. Rienecker, L., & Stray J., P. (2003). *Kaip rašyti mokslinį darbą*. Vilnius: Aidai.
20. Roig, M. (2001). Plagiarism and Paraphrasing Criteria of College and University Professors. (*Ethics & Behavior*, 11(3), 307–323. https://doi.org/10.1207/S15327019EB1103_8
21. Šarlauskienė, L. (2016). *Informacijos šaltinių naudojimas studijų ir mokslo darbuose*. Kaunas: Kauno kolegija. Prieiga per virtualią biblioteką: <http://ebiblioteka.kaunokolegija.lt>
22. Villalón, R., Mateos, M., & Cuevas, I. (2015). High school boys' and girls' writing conceptions and writing self-efficacy beliefs: what is their role in writing performance? *Educational Psychology*, 35(6), 653–674. <https://doi.org/10.1080/01443410.2013.836157>.
23. Žydžiūnaitė, V. (2007). *Tyrimo dizainas: Struktūra ir strategijos: Mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
24. Žukauskienė, R. & Erentaitė, R. (2011). *Akademinio raštingumo pagrindai (elektroninis išteklius)*. S.l.]: [s.n.]. Prieiga per virtualią biblioteką: <http://ebiblioteka.kaunokolegija.lt>.

PRIEDAS

Praktiniai patarimai

Raštiškai pateikti informaciją yra menas, kurį galima įvaldyti. Atliekant literatūros apžvalgą, vertėtų:

- Neprisirišti prie originalaus teksto ir suprasti, kad analizuojamai temai nereikia „kito autoriaus viso ištiso teksto“. Svarbi tik esmė, mintis ar idėja, kurią galima pateikti vienu ar keliais sakiniais.
- Įsigilinti ir suprasti, kokios ir kiek informacijos reikia tiriamajam darbui. Darbo autorius nuolatos turi „kalbėti“ su darbo skaitytoju, nenumesti informacijos tiesiog taip sau, ji turi integruotis į bendrą tyrimo kontekstą.
- Nevengti formuluoti drąsių įžvalgų, stengtis galvoti plačiau ir suformuluoti savo požiūrį į surastą informaciją. Nebijoti į temą žiūrėti naujoviškai, savitai, nerašyti visiems žinomų tiesų ir teorijų. Vertėtų ieškoti naujausios informacijos, kritiškai ją vertinti, aiškiai ir suprantamai pateikti tekste, kūrybiškai improvizuoti.

Taigi, suradus informacijos šaltinį, tinkantį temai, pirmiausia rekomenduojama:

P – Pagalvoti, prieš perskaitant, tai yra suprasti ką nori tyrinėti, analizuoti, išskirti, kokių atsakymų į klausimus ieškoma;

P – Perskaityti. Patariama garsiai keletą kartų perskaityti informaciją, naudingą tiriamajam darbui. Tuomet patraukti originalų tekstą atokiau;

P – Pagalvoti ką teksto autorius norėjo pasakyti. Darbo autoriaus protas atmes nereikalingą informaciją, pasiliks tik esmė, branduolys, reikalingas temos analizei;

P – Perteikti informaciją savais žodžiais, paprastomis ir aiškiomis formulotėmis, įsitikinti, kad išlaikyta esmė. Kūrybiškai pateikta tekste informacija apibendrinama, vertinama. Nebijoti pateikti naujoviškai, įdomiai struktūruojant, svarbiausiai - suprantamai pačiam darbo autoriui.

Taip pat labai svarbu teisingai pateikti nuorodas tekste ir nepamiršti šaltinio įtraukti į literatūros sąrašą.

Kaip jau minėta anksčiau, neįmanoma duoti tikslaus nurodymo, kaip parafrazuoti kitų autorių mintis, tai priklauso nuo darbo autoriaus sprendimo. Tą patį tekstą analizuojantys studentai pateiks skirtingą literatūros apžvalgą, nes skiriasi žinių lygmuo, sampratos ir gebėjimai. Rašto kalba yra individualus ir kūrybiškas procesas. Šiame priede pateiktos improvizacijos, kaip galima kūrybiškai pasinaudoti kitų autorių mintimis kuriant naują tekstą.

Originalus tekstas ir jo analizės interpretacijos

Originalus tekstas (Bivainis, 2011):

Šiandien sutariama, kad kiekviena organizacija priklauso nuo aplinkos sąlygų, sistemų teorijos žodžiais tariant, nuo kitų sistemų, nors viso labo tik apie praėjusio amžiaus vidurį požiūrį į organizaciją kaip uždarą sistemą pakeitė atviros sistemos požiūris. Didėja gretos tvirtinančių, kad aplinka ne tik veikia organizaciją, bet ir lemia jos veiklą, rezultatus ir netgi baigtį. Tad kas gi yra tiek daug lemianti organizacijos aplinka? Kaip sakoma, pasaulis didelis ir margas ir į organizacijos aplinkos sąvoką telpa didelio ir margo pasaulio dalis – terpė, kurioje organizacija veikia. Iš esmės tai visuma įvairiausio pobūdžio organizacijų, reiškinių, teisės aktų, normų, taisyklių, žmonių ir kitų įvairiausių dalykų. Žinoma, apsiribojant tais, kurie turi įtakos tam tikrai organizacijai. Be to, kiekvienas iš minėtų dalykų realybėje yra aibė su labai skirtingų charakteristikų elementais.

Darbo autoriaus tekstas 1:

Analizuojant organizacijos kaip sistemos sampratą, pastebima, kad tik praėjusio amžiaus viduryje atsiradus supratimui, jog organizacija yra visuma to kas ją supa ir įtakoja jos veiklą, netgi baigtį, požiūris į organizaciją kaip uždaros sistemos, pasikeitė į atvirosios sistemos (Bivainis, 2011).

Darbo autoriaus tekstas 2:

Plačiaja prasme organizacijos sąvoką Bivainis (2011) apibūdina kaip „terpė, kurioje ji veikia“, todėl šiame darbe organizacijos ypatumai bus nagrinėjami keliais aspektais.....;

Originalus tekstas (Kairys, 2008, p. 71):

Asmenybės psichologija – viena pagrindinių ir kartu viena sudėtingiausių psichologijos tyrimo sričių. Viena pagrindinių, nes būtent šioje psichologijos srityje kuriamos žmogaus elgesio ypatumus aiškinančios teorijos, metodologiškai pagrindžiančios kitų psichologijos sričių tyrimus; viena sudėtingiausių – nes ir šiandien, praėjus daugiau kaip šimtmečiui, nuo pirmųjų asmenybės teorijų pasirodymo, esame priversti konstatuoti, kad iki šiol asmenybės tyrėjams taip ir nepavyko sukurti tos vienintelės teorijos, leisiančios iš vienodų teorinių pozicijų visapusiškai paaiškinti įvairius žmogaus elgesio aspektus.

Darbo autoriaus tekstas 1:

Kairys (2008, p. 71) teigia, kad viena pagrindinių, sudėtingiausių ir svarbiausių sričių psichologijos moksle yra asmenybės psichologija. Jos teorijos aiškina įvairių žmogaus elgesį, jo ypatumus, bei yra pagrindas kitų psichologijos sričių tyrimams. Asmenybę labai sunku tyrinėti, nes jau visą šimtmetį kuriamos teorijos nepateikė tos vienintelės, paaiškinančios žmogaus elgesio.

Darbo autoriaus tekstas (informacija integruota į tekstą) 2:

Norint geriau suprasti žmogaus kaip mąstančios būtybės įvairius aspektus, vertėtų pabrėžti žmogaus elgesio ypatumus aiškinančių teorijų svarbą, nes jos Kairio (2008) žodžiais tariant „metodologiškai pagrindžia kitų sričių tyrimus“. Todėl ...;

Darbo autoriaus tekstas 3:

Manoma, kad esminis požymis, skiriantis žmogų nuo kitų gyvūnų, yra abstraktus mąstymas. Anot Kairio (2008, p. 71) pagrindinė ir pati sudėtingiausia žmogaus elgesį aiškinančių psichologijos tyrimo sričių yra asmenybės psichologija. Nors jau visa šimtmetį tyrėjai ieško teorijos visapusiškai paaiškinančios žmogaus elgesio įvairius aspektus, bet nepavyksta sukurti. Todėl...;

Darbo autoriaus tekstas 4:

Psichologijos moksle asmenybės psichologija yra sudėtingiausia tyrimo sričių. Net ir šiandien, nors atlikta daugybė tyrimų, nesukurta vienintelė teorija, iš vienodų pozicijų paaiškinanti įvairius žmogaus elgesio aspektus. Tačiau šioje asmenybės psichologijos srityje kuriamos teorijos „metodologiškai pagrindžiančios kitų psichologijos sričių tyrimus“ (Kairys, 2008, p. 71).

Darbo autoriaus tekstas 5:

Psichologijos srityje yra atlikta daug tyrimų apie svarbiausios būtybės žmogaus, įvairius aspektus, bet Kairys (2008, p. 71) tvirtina, kad „asmenybės psichologija - viena pagrindinių <...> šioje srityje kuriamos žmogaus elgesio ypatumus aiškinančios teorijos, metodologiškai pagrindžiančios kitų psichologijos sričių tyrimus“. Tačiau nors nuo pirmų tyrimų praėjo daug metų, nėra sukurta teorija, kuri visapusiškai paaiškintų asmenybės elgesio aspektus.

Originalių tekstų šaltiniai:

1. Bivainis, J. (2011). *Vadyba studentams (elektroninis išteklius)*. Vilnius: Technika. DOI: 10.3846/1229S
2. Kairys, A. (2008). Didysis penketas: Už ir prieš. *Psichologija*, 37, 71-84 [žiūrėta 2018-07-26]. Prieiga per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/2613>

**Keli tekstai ir tiek daug galimybių,
linkime kūrybiškumo ir pasitikėjimo rašant studijų darbus!**